

Perustuslakivaliokunnalle

Valiokunnan pyytämänä asiantuntijalausuntona hallituksen esityksestä Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen (Nato-sofa) sekä Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn pöytäkirjan (Pariisin pöytäkirja) hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja niihin liittyviksi laeiksi (HE 90/2023 vp) esitän kunnioittavasti seuraavaa.

1. Johdanto

Hallituksen esitys on laaja ja sisältää seikkaperäisen jakson 14 asiakokonaisuuteen liittyvistä valtiosääntöoikeudellisista kysymyksistä. Tiivistäen näiden tarkastelujen keskeisenä sisältönä on, että molemmat sopimukset ja niiden voimaansaattamislait hallituksen käsityksen mukaan voidaan ja tulee hyväksyä tasavallan presidentin ratifioitaviksi ilman varauksia eduskunnan kahden kolmanneksen määräenemmistöpäätöksellä ja saattaa valtiosisäisesti voimaan supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Paitsi että sopimuksissa säänneltyt asiat esityksen mukaan kuuluvat lainsäädännön alaan, ne myös koskevat perustuslakia sillä tavoin, että määräenemmistö ja supistetun perustuslainsäätämisyjärjestyksen käyttö olisivat yhtäältä tarpeen ja toisaalta oikeudellisesti hyväksyttävä tapa sitoutua sopimuksiin ja saattaa ne osaksi Suomen oikeutta.

Kuten jäljempänä perustelen, en pidä hallituksen kantaa kaikilta osin oikeana. Tämän lisäksi voin joissain asioissa yhtyä hallituksen esityksessä olevien tarkastelujen lopputulokseen, vaikka en pitäisi niiden perusteluja asianmukaisina. Valtaosin voin kuitenkin yhtyä esityksen jaksossa 14 sanottuun sekä perustelujen että lopputuleman osalta. Tässä lausunnossa keskityn siksi niihin kysymyksiin, joissa kantani eroaa hallituksen esityksestä ja erityisesti kysymykseen Suomen mahdollisesta myötävaikuttamisesta kuolemanrangaistuksen käyttöön.

2. Ehdotettujen sopimusten suhde Suomen Nato-jäsenyyteen

Esityksen jakson 14.2.9 alussa (s. 151) ilmaistaan käsitys, että Suomi olisi *velvollinen* hyväksymään esitykseen sisältyvät sopimukset ja että tämä seikka jollakin tapaa vaikuttaisi sopimusten valtiosääntöoikeudelliseen arviointiin: ”Arvioinnissa on otettava huomioon, että kyse on velvoitteista, joihin Suomi on velvollinen Naton jäsenenä sitoutumaan.” Ilmaisua on virheellinen, tai ainakin harhaanjohtava. Naton perustamissopimus, mukaan lukien sen 5 artikla, eivät määritä missä muodoissa Suomi antaa tai vastaanottaa sitä apua, johon 5 artikla viittaa. Myös Naton jäsenenä Suomi suvereenina valtiona itse päättää, lähettääkö se joukkoja omien rajojensa ulkopuolelle ja ottaako se alueelleen Naton tai sen jäsenvaltioiden joukkoja. Nyt käsittelyssä olevat sopimukset tulevat olemaan sillä tavoin ehdollisia, että vain Suomen oman suvereenin päätöksenteon kautta aktualisoituu se tilanne, jossa sopimuksia sovelletaan siten, että Suomi lähettää tai vastaanottaa joukkoja. Nato-sofa luo ennalta oikeudelliset reunaehdot tällaisille tilanteille jäsenvaltioiden välisissä suhteissa. Siksi siihen on hyvä liittyä jo kansallisen varautumisen näkökulmasta, mutta tämä ei ole Nato-sopimuksessa asetettu oikeudellinen velvollisuus.

Valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 32-33/1980) 26 artiklassa on ilmaistu kansainvälisiä sopimuksia yleisesti koskeva jokaisen sopimusvaltion oikeudellinen velvollisuus noudattaa ja panna täytäntöön sopimus vilpittömässä mielessä. Tätä velvoitetta koskee tehokkuusperiaate, mutta siitä ei seuraa yksityiskohtaisia velvoitteita, jotka rajoittaisivat sopimusvaltion mahdollisuuksia arvioida ja valita ne tehokkaat keinot, joilla se toteuttaa sopimusvelvoitteensa. Hallituksen esityksen äsken lainattu ilmaus on ymmärrettävissä jonkinlaisena poliittisena velvoitteena Suomelle toimia Naton jäsenenä samalla tapaa kuin muutkin toimivat ja olla valmis lähettämään tai vastaanottamaan joukkoja ja liittyä nyt käsittelyssä oleviin sopimuksiin (ks. s. 131 oleva viittaus aiekirjeeseen). Oikeudellisesti Naton perustamissopimukseen liittymisestä ei kuitenkaan seuraa muita velvoitteita kuin ne, jotka seuraavat tuosta sopimustekstistä ja jotka olivat valiokunnan arvioinnin kohteena lausunnossa PeVL 80/2022 vp. Siinä valiokunta kohdassa 42 lausui:

Perustuslakivaliokunnan mielestä olennaista on myös, että Suomelle jää edelleen oma kansallinen päätösvalta ratkaista erityisesti kysymys siitä, mihin toimenpiteisiin Suomi ryhtyy yhteisen puolustuksen aktivoinnin osalta 5 artiklan tilanteessa. Hallituksen esityksessä (s. 81, 83) selostetaan Naton jäsenvaltioille jäävän merkittävästi kansallista liikkumavaraa sen suhteen, miten kukin jäsenvaltio toimeenpanee osaltaan Naton toimielimien päätöksiä. Naton ja sen muiden jäsenvaltioiden joukkojen saapuminen Suomen alueelle perustuisi aina Suomen nimenomaiseen pyyntöön tai suostumukseen (s. 79).

Esityksen jaksossa 14.2.2 käsitellään laajemmin – mutta käsittääkseni yhtä kaikki virheellisesti – nyt käsittelyssä olevien sopimusten suhdetta Naton perustamissopimuksesta Suomelle seuraaviin velvoitteisiin. Asiaa oikeastaan perustelematta jakson avausvirkkeessä lausutaan, että velvollisuus liittyä näihin sopimuksiin ”seuraa suoraan Suomen liittymisestä Naton jäseneksi”. Seuraavan virkkeen mukaan Suomi Natoon liittyessään ”sitoutui liittymään” nyt käsittelyssä oleviin sopimuksiin. Jos ilmaisussa tarkoitetaan oikeudellista sitoutumista, se on virheellinen. Suomi liittyi vuodelta 1949 olevaan Pohjois-Atlantin sopimukseen, kun taas nyt käsittelyssä olevat sopimukset ovat ajallisesti myöhempiä Naton kulloistenkin jäsenvaltioiden välisiä valtiosopimuksia. Hallituksen esityksen kirjoittaja on sekoittanut keskenään eduskunnan jo päättämän Suomen liittymisen vuoden 1949 Pohjois-Atlantin sopimukseen ja sen monivaiheisen prosessin, jonka kautta Suomi omaa suvereniteettiaan käyttäen päättää osallistumisestaan nykymuotoisen Pohjois-Atlantin puolustusliiton, tärkeän nykyaikaisen kansainvälisen järjestön, toimintaan. Ensin mainittu prosessi on päätöksessä, jälkimmäinen taas selvästi kesken.

Vaikka jätetään huomiotta – kuten mielestäni tulee – esityksen jakson 14.2.9 edellä lainattu avausvirke ja sitä heijastavat jakson 14.2.2 lausumat, tämä ei mielestäni vaikuta asian käsittelyjärjestykseen. Kuten hallituksen esityksessäkin lopulta katsotaan, ehdotetut sopimukset edellyttävät oman sisältönsä takia eduskunnan kahden kolmanneksen määräänemmistöpäätöksiä.

Sopimusten Nato-kytkennällä nähdäkseni kuitenkin on valtiosääntöoikeudellista merkitystä suhteessa perustuslain 1 §:n täysivaltaisuussäännökseen ja 94 §:n 2 momentin säännökseen Suomen täysivaltaisuuden kannalta ”merkittävästä” toimivallan siirrosta. Suomi on täysivaltaisuuttaan käyttäen päättänyt liittyä puolustusliitto Naton jäseneksi. Nyt käsittelyssä oleva Nato-sofa koskee Suomen ja Naton muiden *jäsenvaltioiden* keskinäisiä suhteita, mutta nimenomaan puolustusliitto *Naton jäsenenä ja jäsenyysoikeuksien toteuttajina*. Viitataan Nato-sofan johdantoon, joka tekee asian täysin selväksi, ks. hallituksen esityksen s. 165. Naton jäsenyyden ei siten itsessään oikeudellisesti *edellyttä*, mutta Nato-sofan kautta se *luo oikeudellisen perustan ja puitteet* toisen jäsenvaltion joukkojen läsnäololle ja toimivallan käytölle Suomen alueella. Tällainen järjestely on mielestäni perusteltua katsoa *Suomen täysivaltaisuutta sinänsä ja merkittävästikin koskettavaksi, mutta ei sitä loukkaavaksi*, kun kyse on valtioiden kahdensivälisistä suhteista nimenomaisesti sellaisen kansainvälisen järjestön jäsenenä, missä myös Suomi on täysivaltaisena jäsenenä mukana.

Perustuslain 94 §:n 2 momentin säännös merkittävästä toimivallan siirrosta ”Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai kansainväliselle toimielimelle” ei sanamuotonsa mukaan suoraan sovellu Nato-sofaan, jolla säännellään valtioiden välisiä toimivaltasuhteita. Mainittu perustuslainsäännös silti tarjoaa valtiosääntöisen *arviointiperustan* ehdotetulle erikoislaatukselle järjestelylle, jonka kautta toimivaltaa

Suomen alueella annetaan *toiselle valtiolle sellaisen kansainvälisen järjestön jäsenenä, johon Suomikin kuuluu*. Pariisin pöytäkirjan yhteys Natoon kansainvälisenä järjestönä on vielä vahvempi ja selvempi kuin Nato-sofan. Esittämästäni tarkastelusta seuraa, että Nato-sofan *perusratkaisu* merkittävän mutta silti rajoitetun toimivallan siirtämisestä toiselle valtiolle on perustuslain 1 ja 94 §:n estämättä perustuslain ja siis Suomen sisäisen oikeuden kannalta hyväksyttävissä eduskunnan kahden kolmanneksen määräenemmistöllä, eikä kysymys perustuslain 73 §:ssä tarkoitetun ”rajatun poikkeuksen” mahdollisesti asettamasta ehdottomasta esteestä täysivaltaisuudesta poikkeamiselle toisen valtion toimivallan hyväksi aktualisoidu.

Erikseen on silti arvioitava, olisivatko ehdotetut sopimukset joltain osin ristiriidassa Suomea jo oikeudellisesti sitovien *kansainvälisten velvoitteiden* kanssa, mikä estäisi niiden hyväksymisen edes eduskunnan määräenemmistöpäätöksellä. Tämän kysymyksen hallituksen esitys on sivuuttanut.

3. Kysymys kuolemanrangaistuksesta ja sitä koskevan varauman tekemisestä

Äskenen kysymys Nato-sofan mahdollisesta ristiriidasta Suomen kansainvälisten velvoitteiden kanssa koskee kuolemanrangaistusta, ja käytännössä Yhdysvaltojen poikkeuksellista asemaa Naton ainoana sellaisena jäsenmaana, joka ei ole poistanut kuolemanrangaistusta vaan aktiivisesti soveltaa sitä ja joka ei ole liittynyt niihin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, jotka nimenomaisesti *kieltävät* kuolemanrangaistuksen. Suomi taas on osapuolena näissä sopimuksessa eikä voi niitä loukkaamatta myötävaikuttaa kuolemanrangaistuksen käyttöön toisen valtion toimesta.

Kuolemanrangaistuksen kieltävät sopimukset ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 6. ja 13. pöytäkirjat sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimus) 2. valinnainen pöytäkirja. Yhdysvallat on KP-sopimuksen osapuoli, joten sitä sitoo kuolemanrangaistuksen käyttöä *rajoittava* KP-sopimuksen 6 artikla. Yhdysvallat on kuitenkin tehnyt KP-sopimukseen kaksi tässä yhteydessä merkityksellistä varaumaa,¹ jotka osoittavat, ettei se ole sitoutunut edes kuolemanrangaistuksen käytön rajoittamiseen kaikissa KP-sopimuksen 6 artiklassa edellytetyissä suhteissa. Yhdysvallat on varaumillaan pidättänyt itselleen oikeuden tuomita kuolemaan myös alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ja oikeuden käyttää kaikkia kansallisen oikeutensa sallimia teloitusmenetelmiä riippumatta siitä,

¹ ”(2) That the United States reserves the right, subject to its Constitutional constraints, to impose capital punishment on any person (other than a pregnant woman) duly convicted under existing or future laws permitting the imposition of capital punishment, including such punishment for crimes committed by persons below eighteen years of age.

(3) That the United States considers itself bound by article 7 to the extent that ‘cruel, inhuman or degrading treatment or punishment’ means the cruel and unusual treatment or punishment prohibited by the Fifth, Eighth, and/or Fourteenth Amendments to the Constitution of the United States.”

tarkoittaisivatko ne KP-sopimuksen 7 artiklassa kiellettyä kidutusta tai muuta julmaa tai epäinhimillistä kohtelua. Sekä 6 että 7 artikla kuuluvat KP-sopimuksen 4 artiklassa tarkoitettuihin ehdottomiin oikeuksiin, joista ei ole lupa poiketa edes sodan tai muun yleisen hätätilan aikana. Suomi on asianmukaista menettelyä käyttäen 28.9.1993 vastustanut molempia nyt puheena olevia varaumia katsoen, että ne ovat vastoin KP-sopimuksen tarkoitusta ja päämäärää.² Kyse olisi tällöin kansainvälisoikeudellisesti *kielletystä* varaumasta, minkä nykyisin laajasti, vaan ei jakamattomasti, katsotaan johtavan siihen, että Yhdysvaltojen varaumat olisivat *mitättömiä* ja Yhdysvallat olisi KP-sopimuksen 6 artiklan sitoma ilman näiden varaumien antamaa suojaa.

Yhdysvalloissa kuolemanrangaistus on voimassa paitsi monissa osavaltioissa myös liittovaltion lainsäädännössä suhteessa noin 40 rikokseen, joista suurin osa mutta eivät kaikki (esim. vakoilu ja maanpetos) ovat henkirikoksia. Lisäksi Yhdysvalloilla on noin 15 sotilasrikosta, joista on säädetty kuolemanrangaistus, mm. kapina, pelkuruus vihollisen edessä, vihollisen avustaminen ja sota-ajan karkuruus. Yhdysvaltojen sotilasoikeuden soveltamisala ei rajoitu maan omiin sotilaisiin, vaan sen piirissä ovat myös mm. sopimustoimittajat, joukkojen mukana ulkomailla olevat henkilöt, sotavangit ja Yhdysvaltojen joukkojen käytössä ulkomailla olevilla alueilla olevat henkilöt (ks. 10 US Code § 802). Nato-sofan VII (4) artiklasta kuitenkin seuraa, etteivät Suomen kansalaiset tai vakinaiset asukkaat ole Yhdysvaltain sotilasoikeuden piirissä, elleivät he kuulu Yhdysvaltain joukkoihin. Käytännössä Nato-sofan VII (1) (a) ja VII (2) (a) artikloista seuraisi, että Yhdysvaltojen sotilasoikeuden ja potentiaalisesti kuolemanrangaistuksen piirissä voisivat Suomessa olla Yhdysvaltojen sotilaiden ohella heidän perheenjäsenensä ja muut joukkojen mukana lähetetyt henkilöt, eräät sopimustoimittajat ja Yhdysvaltojen joukkojen käyttöön osoitetuille alueille menneet tai sinne tunkeutuneet henkilöt, kuten esimerkiksi vakoilijat tai mielenosoittajat.

Suomi on EIS:n ja sen 6. ja 13. pöytäkirjojen osapuoli, samoin kuin KP-sopimuksen ja sen 2. lisäpöytäkirjan. EU:n jäsenenä Suomea sitoo myös EU:n perusoikeuskirja, jonka 19 (2) artikla sisältää ehdottoman palauttamiskiellon, jos henkilöä uhkaa kuolemanrangaistus. Perustuslain 9 §:n 4 momentti sisältää vastaavan palauttamiskiellon, ja 7 § turvaa oikeuden elämään. Kuolemanrangaistuksen kansainvälisen ja Suomea sitovan kiellon suhteen oikeustila on merkittävästi

² "As regards reservation (2) concerning article 6 of the Covenant, it is recalled that according to article 4(2), no restrictions of articles 6 and 7 of the Covenant are allowed for. In the view of the Government of Finland, the right to life is of fundamental importance in the Covenant and the said reservation therefore is incompatible with the object and purpose of the Covenant.

As regards reservation (3), it is in the view of the Government of Finland subject to the general principle of treaty interpretation according to which a party may not invoke the provisions of its internal law as justification for failure to perform a treaty.

For the above reasons the Government of Finland objects to reservations made by the United States to [...] article 6 [cf. Reservation (2)] and to article 7 [cf. Reservation (3)]. However, the Government of Finland does not consider that this objection constitutes an obstacle to the entry into force of the Covenant between Finland and the United States of America."

muuttunut sitten hallituksen esityksessä mainitun valiokunnan lausunnon PeVL 6/1997 vp (17.4.1997). EIS:n 13. pöytäkirja hyväksyttiin vuonna 2002 ja se tuli voimaan 1.7.2003. Suuri osa Naton jäsenvaltioista on liittynyt KP-sopimuksen 2. valinnaiseen pöytäkirjaan vuoden 1997 jälkeen. Myös EU:n perusoikeuskirja on valiokunnan mainitun lausunnon jälkeiseltä ajalta. Virheellisesti ja osin sisäisesti ristiriitaisesti hallituksen esityksessä (s. 138) kuitenkin lausutaan, että Suomen ihmisoikeusvelvoitteet kuolemanrangaistuksen suhteen olisivat nykyisin samat kuin vuonna 1997, ja että EIS:n 13. pöytäkirja vuonna 2002 olisi tarkoittanut vain (aiemman) kiellon ”vahvistamista”.

Mainittu oikeustilan muutos on ilmennyt ja jatkunut myös tulkinnallisella tasolla. Hallituksen esityksen s. 136 mainittu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu *Al-Saadoon and Mufdhi v. the United Kingdom* osoittaa, että Suomi loukkaisi EIS:n 2 artiklaa ja 13. pöytäkirjaa, jos se Nato-sofan takia jollakin tavoin myötävaikuttaisi kuolemanrangaistuksen käyttöön. Ratkaisu on annettu 2.3.2010 ja siten edustaa muuttunutta oikeustilaa suhteessa tätä ajankohtaa varhaisempiin oikeuslähteisiin tukeutuvaa tarkastelua hallituksen esityksessä. Ratkaisussa EIT itse korosti vasta EIS:n 13. pöytäkirjan voimaantulon Iso-Britannian osalta vuonna 2004 selventäneen oikeustilan sellaiseksi, että EIS 2 artikla ja pöytäkirja 13 yhdessä kielsivät Iso-Britanniaa myötävaikuttamasta kuolemanrangaistuksen käyttöön luovuttamalla valittajat Irakin toimivaltaisille viranomaisille.

137. Protocol No. 13 came into force in respect of the United Kingdom on 1 February 2004. The Court considers that, from that date at the latest, the respondent State’s obligations under Article 2 of the Convention and Article 1 of Protocol No. 13 dictated that it *should not enter into any arrangement or agreement which involved it in detaining individuals with a view to transferring them to stand trial on capital charges or in any other way subjecting individuals within its jurisdiction to a real risk of being sentenced to the death penalty and executed...*

138. ... the Court refers to its case-law, summarised in paragraphs 126 to 128 above, to the effect that *it is not open to a Contracting State to enter into an agreement with another State which conflicts with its obligations under the Convention. This principle carries all the more force in the present case given the absolute and fundamental nature of the right not to be subjected to the death penalty and the grave and irreversible harm risked by the applicants.*

143. In summary, therefore, the Court considers that, in the absence of any such binding assurance, the *referral of the applicants’ cases to the Iraqi courts and their physical transfer to the custody of the Iraqi authorities* failed to take proper account of the United Kingdom’s obligations under Articles 2 and 3 of the Convention and Article 1 of Protocol No. 13 since, throughout the period in question, there were substantial grounds for believing that the applicants would face a real risk of being sentenced to death and executed. (korostukset lisätty)

Oikeustilan vähittäistä muuttumista osoittaa myös varhaisempi (5.8.2003) YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisu tapauksessa *Roger Judge v. Canada* (829/1998), jossa komitea nimenomaisesti perustelee, miksi oli tapauksen ratkaisemisen ajankohtaan mennessä tullut selväksi, että Kanada loukkasi KP-sopimuksen 6 artiklaa kun se 7.8.1998 luovutti valittajan Yhdysvaltoihin varmistamatta oikeudellisesti sitovalla tavalla, ettei häntä tulisi siellä kohtaamaan kuolemanrangaistus. On huomionarvoista, että tämä päätelmä johdettiin jo KP-sopimuksen 6 artiklasta, riippumatta kuolemanrangaistuksen ehdotonta kieltoa tarkoittavan 2. valinnaisen pöytäkirjan voimaantulosta Kanadan suhteen. Kanadan velvoitteen olla myötävaikuttamatta kuolemanrangaistuksen käyttöön toisessa valtiossa synnytti jo se, että Kanada oli itse lakkauttanut kuolemanrangaistuksen eikä siten ollut KP-sopimuksen 6 artiklassa tarkoitettu valtio, joka soveltaa kuolemanrangaistusta ja joihin nähden sopimusmääräys asettaa monia rajoituksia kuolemanrangaistuksen käytölle, sitä kokonaan kieltämättä.

10.4 ... For countries that *have* abolished the death penalty, there is an obligation not to expose a person to the real risk of its application. Thus, they may not remove, either by deportation or extradition, individuals from their jurisdiction if it may be reasonably anticipated that they will be sentenced to death, without ensuring that the death sentence would not be carried out.

...

10.6 For these reasons, the Committee considers that *Canada, as a State party which has abolished the death penalty, irrespective of whether it has not yet ratified the Second Optional Protocol to the Covenant Aiming at the Abolition of the Death Penalty, violated the author's right to life under article 6, paragraph 1, by deporting him to the United States, where he is under sentence of death, without ensuring that the death penalty would not be carried out.* The Committee recognizes that Canada did not itself impose the death penalty on the author. But by deporting him to a country where he was under sentence of death, Canada established the crucial link in the causal chain that would make possible the execution of the author.

Kansainvälisen oikeuden perustavimpiin normeihin kuuluu valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen 27 artiklaan kirjattu sääntö, jonka mukaan valtio ei voi vedota sisäisen oikeutensa säännöksiin oikeutuksena poiketa kansainvälisistä sopimusvelvoitteistaan. Tämä koskee myös kansallisen perustuslain säännöksiä. Siksi *määräenemmistön tai supistetun perustuslainsäätämisyjärjestyksen käyttö ei ole ratkaisu Natosofan ja kuolemanrangaistusta koskevien Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden väliseen ristiriitaan.* Tämä periaate kirjattiin jo yli 40 vuotta sitten valiokunnan lausuntoon PeVL 12/1982 vp:

... jonkin säännösehdotuksen ristiriitaisuus Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen kanssa merkitsee aina kansainvälisen velvoitteen

rikkomista siitä riippumatta, missä säätämisyjärjestyksessä asianomainen säännösehdotus on Suomessa käsitelty.

Olen väitöskirjassani (Ihmisoikeudet Suomen oikeudessa, 1991 s. 295-) käsitellyt laajahkosti kyseisen lausunnon merkitystä ja dokumentoinut kuinka suomalaisessa valtiosääntöoikeudellisessa oikeuskirjallisuudessa mm. Kaarlo Kaira (1932), Antero Jyräntä (1978), Heikki Karapuu (1988) ja Ilkka Saraviita (1978 ja 1989) olivat korostaneet eduskunnan olevan valtioelimenä oikeudellisesti sidottu olemaan loukkaamatta Suomen kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Nykyisin tämä sääntö on ilmaistu Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden osalta perustuslain tekstissä, yleisessä muodossa 22 §:ssä, jonka mukaan kaikkien julkisen vallan käyttäjien ”on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen”. Lisäksi perustuslain 73 §:ssä asetetaan perustuslakivaliokunnan tehtäväksi valvoa lakiehdotusten ja muiden asioiden sopusointua paitsi perustuslain myös kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa, ja 42 §:ssä ilmaistaan eduskunnan puhemiehen velvollisuus olla esittelemättä täysistunnon päätettäväksi asiaa, joka olisi ”vastoin perustuslakia, muuta lakia tai eduskunnan jo tekemää päätöstä”. Ylimpiin valtioelimiin kohdistuva velvollisuus olla loukkaamatta Suomen kansainvälisoikeudellisia velvoitteita on perimmältään kansainvälisoikeudellinen, mutta sitä heijastavat äsken mainitut perustuslain säännökset.

Suomea ja myös eduskuntaa ja tasavallan presidenttiä sitoo kansainvälisoikeudellinen ehdoton velvollisuus olla paitsi langettamatta tai täytäntöönpanematta kuolemanrangaistusta, taikka sallimatta toisen valtion langettaa tai panna täytäntöön kuolemanrangaistusta Suomessa, myös *velvollisuus olla millään muulla tavoin myötävaikuttamatta siihen, että kukaan joutuu kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen tai täytäntöönpanon vaaraan*. Tämä velvollisuus estää Suomea hyväksymästä ja saattamasta valtiosisäisesti voimaan kansainvälistä sopimusta, joka on ristiriidassa näiden velvoitteiden kanssa. Edellä mainitut ja olennaisin osin lainatut EIT:n ja YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisut osoittavat, että tämä on Suomen kansainvälisten velvoitteiden sisältö.

Äsken sanottuun päätelmään ei vaikuta Naton rauhankumppanuus- eli PfP-sopimuksen yhteydessä annettu ja myös nyt käsittelyssä olevan Nato-sofan sisältöä osin tarkasteleva valiokunnan lausunto PeVL 6/1997 vp, jossa valiokunta katsoi, että sopimuksen voimaansaattamisessa oli käytettävä supistettua perustuslain-säätämisyjärjestystä silloisen Hallitusmuodon 6 §:n 2 momentin takia. Lausunnossa *ei kuitenkaan lainkaan käsitelty Suomeen kohdistuvia kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita kuolemanrangaistuksen suhteen*, minkä vuoksi siinä kokonaan sivuutettiin myös valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen 27 artiklaan palautuva ja valiokunnan lausunnossa PeVL 12/1982 vp sisäisen oikeuden osana vahvistama sääntö, jonka mukaan mikään kansallinen päätöksentekojärjestys ei oikeuta kansainvälisen velvoitteen rikkomista. Valiokunnan ei tulisi nyt toistaa vuonna 1997

sanomaansa, vaikka hallituksen esityksessä mainittuun lausuntoon moneen otteeseen tukeudutaankin hallituksen esityksessä.

Oikea ratkaisu ongelmaan on sellaisen *varauman* tekeminen Nato-sofan VII artiklaan, jossa Suomi ilmoittaa, ettei se tule VII artiklan velvoitteita soveltaessaan millään tavoin myötävaikuttamaan kuolemanrangaistuksen käyttöön toisen sopimusvaltion toimesta. Kun hallituksen esityksessä katsotaan, ettei tämä olisi ”mahdollista” tai ”tehokasta”, asia vaatii lähemmän tarkastelun.

Nato-sofa ei kiellä varaumia. Sopimuksen XVIII artiklan nojalla Suomen varauma toimitettaisiin sopimuksen tallettajana toimivan Yhdysvaltain hallituksen huostaan. Tämä rekisteröisi Suomen ratifioinnin ja varauman, ja tämän jälkeen jakaisi varauman tekstin muille sopimuspuolille. Näillä olisi valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen 20 artiklan mukainen mahdollisuus *vastustaa* Suomen varaumaa ja ilmaista kantansa sen suhteen, pitävätkö ne Suomen ratifiointia pätemättömänä vai katsovatko ne, ettei Suomen varauman kohteena oleva VII artikla astu voimaan Suomen ja sen varaumaa vastustavan valtion välisessä suhteessa. Mahdollisesti erimielisyys ratkaistaisiin sopimuksen XVI artiklassa tarkoitettujen neuvottelujen kautta, jolloin Suomi todennäköisesti saisi tukea Naton eurooppalaisilta jäsenvaltioilta pyrkimykselleen rajata VII artiklasta seuraavien velvoitteidensa ulkopuolelle kaikkinaisen myötävaikuttaminen kuolemanrangaistuksen käyttöön. Ei ole todennäköistä, myös Suomen ja Yhdysvaltain välillä tapahtunut noottien vaihto huomioon ottaen, että Yhdysvallat tai mikään muu valtio katsoisi Suomen varauman olevan suorastaan sopimuksen tarkoituksen ja päämäärän vastainen ja siten mitätön.

Mainittakoon tässä yhteydessä, että valiokunnan lausuntoon PeVL 6/1997 vp sisältyy erehdys, joka nyt toistuu käsittelyssä olevan hallituksen esityksen sisällössä. PöP-sopimukseen pohdittuun selitykseen tai varaumaan liittyen valiokunta lausui, että Suomen tehdessä varauman ja toisen sopimusvaltion vastustaessa sitä ”[V]arauma ei tällöin tule voimaan varauman tehneen ja sitä vastustaneen sopimusvaltion välillä”. Tässä olisi tullut sanoa: ”Varauman kohteena oleva *sopimusmääräys* ei tällöin tule voimaan varauman tehneen ja sitä vastustaneen sopimusvaltion välillä”.³ Ero on olennainen, ja kansainvälisen oikeuden sisältö on lausunnossa ilmaistu väärin.

Suomi voi kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteitaan loukkaamatta liittyä Nato-sofaan vain tekemällä siihen sellaisen varauman, jonka kautta Suomi varaa itselleen oikeuden olla millään tavoin osallistumatta tai myötävaikuttamatta kuolemanrangaistuksen käyttöön toisen sopimusvaltion toimesta. Kun hallituksen

³ Wienin yleissopimuksen 21 artiklan 3 kohta kuuluu: ”Milloin valtio, joka on esittänyt vastaväitteen varauman johdosta, ei ole vastustanut valtiosopimuksen voimaantuloa sen ja varauman tehneen valtion välillä, ei niitä määräyksiä, joita varauma koskee, varauman tarkoittamassa laajuudessa sovelleta näiden kahden valtion välillä.” Sopimuskohta on ymmärretty väärin sekä valiokunnan lausunnossa PeVL 6/1997 vp että nyt käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä.

esityksen laatija on erehtynyt asiassa ja kun kysymys varaumista ja niiden oikeusvaikutuksista koskee sekä Yhdysvaltojen varaumia KP-sopimukseen ja Suomen vastustusta niiden suhteen että Suomen mahdollista varaumaa Nato-sofaan ja Yhdysvaltojen mahdollista vastustusta, tarkastelen vielä kansainvälisen valtiosopimusoikeuden sisältöä varaumien ja niiden vastustamisen oikeusvaikutuksista.

Kansainvälinen oikeus hyväksyy monenvälisten kansainvälisten sopimusten suhteen sekä valtion oikeuden yksipuolisesti mutta rajoitetusti tehdä varaumia sopimuksen yksittäisiin määräyksiin että toisen sopimusvaltion oikeuden vastustaa varaumaa. Asiaa koskevat kansainvälisen valtiosopimusoikeuden normit on kirjattu edellä mainittuun Wienin yleissopimukseen valtiosopimusoikeudesta, jonka yleisesti katsotaan ilmaisevan myös tavanomaisen kansainvälisen oikeuden normeja. Yleissopimuksen varaumia koskevien määräysten taustalla on pyrkimys sovittaa yhteen yhtäältä yksittäisen valtion suvereniteetti ja siihen kuuluva oikeus päättää omista kansainvälisistä velvoitteistaan ja toisaalta mahdollisuus saada aikaan oikeudellisesti sitovia kansainvälisiä valtiosopimuksia. Varauman kautta yksittäinen sopimusvaltio modifioi omia sopimusvelvoitteitaan tavalla, joka ei tee tyhjäksi sopimuksen sisältöä vaan tyydyttää kaikkien sopimuspuolten intressinä olevan yhteisen oikeudellisesti sitovan sopimuksen syntymisen tärkeissä asioissa. Tiivistäen Wienin yleissopimuksen asianomaisten määräysten merkitys käsillä olevassa asiassa on, että

- 1) Valtiosopimuksessa voidaan *kieltää* varaumat (19 artiklan a-kohta) taikka *rajoittaa* niiden tekemistä (19 artiklan b-kohta). Näin ei ole tehty Nato-sofassa.
- 2) Wienin yleissopimuksessa on *yleisesti kielletty* valtiosopimuksen tarkoituksen ja päämäärän kanssa ristiriidassa olevat varaumat (19 artiklan c-kohta). Vastustaessaan Yhdysvaltojen edellä mainittuja kahta varaumaa KP-sopimukseen, Suomi on nimenomaisesti ilmaissut pitävänsä niitä sopimuksen tarkoituksen ja päämäärän vastaisina. Erityisesti ihmisoikeussopimusten osalta on yhä laajemmin omaksuttu käsitys, jonka mukaan Wienin yleissopimuksen 19 (c) artiklassa tarkoitettu sopimuksen päämäärän ja tarkoituksen vastainen varauma on paitsi kielletty myös *mitätön*. Tämän tulkinnan mukaan Yhdysvaltain varaumat KP-sopimuksen 6 ja 7 artikloihin olisivat oikeudellisesti vaikutuksettomia eli Yhdysvallat on varaumistaan huolimatta KP-sopimuksen osapuoli ja mainittujen sopimusmääräysten täysimääräisesti sitoma. Vaihtoehtoisen (ja perinteisen) tulkinnan mukaan myös kiellettyä varaumaa koskevat Wienin yleissopimuksen 21 artiklan määräykset, joista taas seuraisi, että Suomi ja Yhdysvallat ovat KP-sopimuksen osapuolia, mutta niiden välillä ei ole keskinäistä sopimussuhdetta 6 ja 7 artiklojen osalta Suomen vastustamien Yhdysvaltain varaumien osalta.⁴

⁴ Vuodelta 1994 eli Yhdysvaltojen varaumien ja Suomen niihin kohdistaman vastustuksen jälkeiseltä ajalta olevassa KP-sopimuksen noudattamista valvovan YK:n ihmisoikeuskomitean yleiskomentissa

- 3) Wienin yleissopimuksen 21 artikla luettuna yhdessä 20 artiklan kanssa koskee varaumia, jotka sinänsä ovat *sallittuja* ja määrittelee niiden oikeusvaikutukset, ilmaisten seuraavat vaihtoehdot:
- a. Sopimusvaltio voi *hyväksyä* toisen sopimuspuolen varauman, jolloin valtiosopimus tulee voimaan näiden valtioiden välisessä suhteessa sillä tavoin sisällöltään muuttuneena kuin varauma tarkoittaa.
 - b. Sopimusvaltio voi *vastustaa* toisen valtion varaumaa ja määrätä, ettei kyseinen valtiosopimus lainkaan tule voimaan sen ja varauman tehneen valtion välisessä suhteessa. Kumpikin valtio voisi tulla monenkeskisen sopimuksen osapuoleksi suhteessa muihin valtioihin, mutta niiden välille ei syntyisi keskinäistä sopimussuhdetta.
 - c. Sopimusvaltio voi *vastustaa* toisen valtion varaumaa ja määrätä, että kyseinen valtiosopimus tulee voimaan sen ja varauman tehneen valtion välisessä suhteessa, lukuun ottamatta varauman ja siihen kohdistuvan vastustuksen kattamaa *sopimusmääräystä*. Kuten edellä mainittiin, tämä olisi Suomen ja Yhdysvaltojen välinen asetelma kuolemanrangaistuksen suhteen, jos katsotaan – toisin kuin erityisesti ihmisoikeussopimusten tulkinnassa nykyisin yleisesti katsotaan - 21 artiklan koskevan myös 19 artiklan mukaisesti kiellettyjä varaumia.

Hallituksen esityksessä esitetään käsitys, jonka mukaan Suomen ei olisi ”mahdollista” tehdä Nato-sofaan varaumaa, jolla Suomi pidättäisi kaikista sopimusvelvoitteista, jotka merkitsisivät myötävaikuttamista kuolemanrangaistuksen käyttöön (ks. s. 45, 55, 148 ja 152). Tätä hieman eri sanoin ilmaistua kantaa ei ole millään tavoin perusteltu hallituksen esityksessä, ja pidän sitä virheellisenä. Nähdäkseni tällainen Suomen varauma olisi sallittu ja sillä olisi valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen mukaiset vaihtoehtoiset oikeusvaikutukset riippuen siitä, hyväksyisikö toinen sopimusvaltio – käytännössä Yhdysvallat – Suomen varauman.

Varauma ei olisi Wienin yleissopimuksen 19 (c) artiklassa tarkoitetulla tavalla Nato-sofan tarkoituksen ja päämäärän vastainen. Suomen varauma ei estäisi Naton jäsenvaltioiden tehokasta keskinäistä yhteistyötä joukkojen lähettämisen ja vastaanottamisen muodossa. Tätä arviota tukee Nato-sofan johdannossa ilmaistu läheinen yhteys Naton perustamissopimukseen ja sen johdantoon kirjattuun Naton arvoperustaan, mukaan lukien yksilönvapaus ja oikeusvaltio. *Nykymaailmassa Naton arvoperustan ja siksi myös Nato-sofan päämäärän ja tarkoituksen voi sanoa suorastaan*

nro 24 (kohta 18) asia on ilmaistu käyttäen käsitettä *severable*, tarkoittaen että valtion ratifiointi edustaa tämän päätarkoitusta tulla sopimuksen osapuoleksi, mistä voidaan erottaa varaumassa ilmaistu toissijainen tahto modifioida sopimusvelvoitteen sisältöä. Jälkimmäisen tahdon toteutumista kuitenkin rajoittaa sopimuksen tarkoituksen ja päämäärän vastaisten varaumien kielto: ”The normal consequence of an unacceptable reservation is not that the Covenant will not be in effect at all for a reserving party. Rather, such a reservation will generally be severable, in the sense that the Covenant will be operative for the reserving party without benefit of the reservation.”

edellyttävän kuolemanrangaistuksesta luopumista. Tämän osoittavat paitsi kaikkien jäsenvaltioiden Yhdysvaltoja lukuun ottamatta luopuminen kuolemanrangaistuksesta, myös Yhdysvaltojen sitoutuminen KP-sopimukseen, joskin edellä mainittujen varaumien kera. Jopa Yhdysvaltain varaumien edustaman näkemyksen mukaan KP-sopimuksen 6 artikla voimakkaasti rajoittaa kuoleman-rangaistuksen käyttöä monissa suhteissa. Suomen ja eräiden muiden KP-sopimuksen sopimusvaltioiden virallisesti vastustaessa Yhdysvaltain varaumia KP-sopimuksen 6 ja 7 artikloihin ne nimenomaisesti korostivat, että vaikka ne pitivät varaumia sopimuksen tarkoituksen ja päämäärän vastaisina, tämä ei estänyt KP-sopimuksen voimaantuloa maiden välisessä keskinäissuhteessa. Tämä tausta nähdäkseni vahvasti puoltaa nyt varauman tekemistä Nato-sofaan. Varaumassa tulisi viitata siihen, että Suomi on KP-sopimuksen ja sen 2. valinnaisen pöytäkirjan, samoin kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja sen 6. ja 13. pöytäkirjojen sitoma. Näiden ihmisoikeusvelvoitteidensa takia Suomi nyt tekee Nato-sofaan varauman, jossa se ilmoittaa, ettei se tule soveltamaan VII artiklaa millään sellaisella tavalla, joka tarkoittaisi Suomen myötävaikuttamista kuolemanrangaistuksen käyttöön toisen sopimusvaltion toimesta. VII artiklaa soveltaessaan Suomi siksi tulee vaatimaan kuolemanrangaistusta soveltavalta toiselta sopimusvaltiolta tapauskohtaisen sitoumuksen (assurances) siihen, että kuolemanrangaistuksen käyttö suljetaan pois.

Muilla sopimuspuolilla – käytännössä Yhdysvalloilla – olisi mahdollisuus vastustaa Suomen varaumaa tai hyväksyä se. Jos Yhdysvallat vastustaisi Suomen varaumaa, se voisi itse päättää, tuleeko Nato-sofa lainkaan voimaan Suomen ja Yhdysvaltojen välisessä keskinäissuhteessa tai tuleeko se myös näiden valtioiden välisessä suhteessa voimaan muilta osin kuin Suomen varauman kattamilta osin. Kaikissa näissä tilanteissa Suomi olisi Naton jäsen ja myös Nato-sofan osapuoli suhteessa muihin Naton jäsenmaihin. Yhdysvaltojen valinnasta riippuisi, syntyisikö Nato-sofan mukainen sopimussuhde myös Suomen ja Yhdysvaltojen välille siten mukautettuna, ettei Suomella kuitenkaan olisi mitään velvoitteita myötävaikuttaa kuolemanrangaistuksen käyttöön.

Poiketen hallituksen esityksessä sanotusta, *Suomen varauma olisi kaikissa vaihtoehtoissa tehokas.* Jos Suomi tekisi kuolemanrangaistusta koskevan varauman, tämä ei estäisi sopimuksen voimaantuloa eikä Suomen yhteistyötä muiden sopimuspuolten kanssa. Pahimmassakin tapauksessa Yhdysvallat voisi päättää, ettei Nato-sofan mukaista sopimussuhdetta synny sen ja Suomen välille tai että keskinäinen sopimussuhde syntyy yleisesti, mutta ei VII artiklan suhteen Suomen varauman kohteena olevilta osin. Pidän tämän pahimman vaihtoehtona toteutumista epätodennäköisenä. Edes sen toteutuminen ei kuitenkaan poistaisi Yhdysvaltojen jo voimassa olevia velvoitteita Nato-sopimuksen, mukaan lukien sen 5 artiklan nojalla.

4. Lyhyesti voimaansaattamislakien käsittelyjärjestyksestä

Laajuudestaan ja seikkaperäisyydestään huolimatta eduskunnan käsittelyjärjestystä koskevassa hallituksen esityksen jaksossa 14.2 ei ole erikseen tarkasteltu ehdotettujen voimaansaattamislakien säätämisyjärjestystä. Kummankin sopimuksen osalta hallitus ehdottaa käytettäväksi melko harvinaista mutta sinänsä oikeudellisesti hyväksyttävää ns. sekamuotoista voimaansaattamislakia (1. ja 2. lakiehdotus), voimassa oleviin lakeihin tehtävien sisältömuutosten eli aineellisten voimaansaattamislakien (3.-11. lakiehdotukset) rinnalla. Kummankin sekamuotoisen voimaansaattamislakiehdotuksen 1 § sisältäisi ns. blankettilaille tunnusomaisen yleissäännöksen ao. sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten olemisesta lakina voimassa Suomessa. Tämän lisäksi niihin sisältyisi joukko kansallisten toimivaltuuksien ja toimivaltasuhteiden sääntelyä tarkoittavia säännöksiä (1. lakiehdotuksen 2-13 §; 2. lakiehdotuksen 2-4 §).

Mahdollisuus hyväksyä voimaansaattamislait – siis sekä sekamuotoiset 1. ja 2. lakiehdotukset että asiasisältöiset 3.-11. lakiehdotukset – supistetussa perustuslain-säätämisyjärjestyksessä perustuslain 95 §:n 2 momentin nojalla edellyttää, ettei lakiehdotuksiin sisälly mitään sellaista, joka olisi ristiriidassa perustuslain kanssa mutta joka ei oikeudellisesti suoraan seuraa sopimuksen Suomelle asettamista velvoitteista. Tämän asian tarkastelu on laiminlyöty hallituksen esityksessä. Esityksen sivuilla 114-125 on yksityiskohtaisia perusteluja lakiehdotuksille, mutta ei säätämisyjärjestysperusteluja.

Hallituksen esityksen tarjoaman tiedon niukkuuden takia osin puutteelliseksi jäävän informaation varassa tehty arvioni on, ettei asiasisältöisiin voimaansaattamislakiehdotuksiin (3.-11. lakiehdotukset) sisälly säännösehdotuksia, jotka olisivat ristiriidassa perustuslain tai Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa, olettaen että Suomen kaikkinaisen myötävaikuttaminen kuolemanrangaistuksen käyttöön suljetaan pois varauman avulla.

Sekamuotoisten voimaansaattamislakiehdotusten (1.-2. lakiehdotukset) osalta esitän kuitenkin seuraavat huomiot.

1. lakiehdotuksen 2 §:n mukaan valtakunnansyyttäjä päättäisi Nato-sofan VII artiklan 3 (c) kohdan nojalla Suomen ”tuomiovallan” käyttämisestä tai käyttämättä jättämisestä asiassa, jossa Suomella vastaanottajavaltiona on ensisijainen syyteoikeus. Säännös on ensi katsannolta huonosti sopusoinnussa riippumattomien tuomioistuinten asemaa koskevien perustuslain 3 §:n 3 momentin sekä 98-99 §:n kanssa. Asia saa kuitenkin selityksensä siitä, että ehdotettu lakiteksti itse sopimuksen VII artiklan suomennosta vastaavasti käyttää sanaa ’tuomiovalta’ englanninkielisen termin ’*jurisdiction*’ suomennoksena. Kuitenkin VII (1) (a) artiklassa sama termi on suomennettu laajemmalla käsitteellä ’lainkäyttövalta’, mitä pidän parempana. Oikein

ymmärrettynä ehdotettu 2 § koskee valtakunnansyyttäjän toimivaltaa tehdä päätöksiä syyttäjälaitoksesta annetun lain (32/2019) 10-11 §:n nojalla. Näin ymmärrettynä valtakunnansyyttäjän päätös, jonka mukaan Suomen valtio luopuu syyteoikeudestaan *ei vaikuta asianomistajan oikeuteen nostaa rikossyyte oikeudenkäynnistä rikosasioissa* annetun lain (689/1997) 1 luvun 14 §:n nojalla. Siksi säännösehdotus ei poista tuomioistuinten toimivaltaa käsitellä rikosasia asianomistajan rikossyyteen pohjalta eikä kajoa tuomioistuinten riippumattomuuteen. *Olisi asianmukaista korvata lakiehdotuksen 2 §:ssä sana "tuomiovallan" esimerkiksi ilmaisulla "Suomen valtion syyteoikeuden"*. Mielestäni näin muotoiltu säännös olisi riittävä sopimuksen voimaansaattamistoimena, kun VII (3) (c) artikla ei itsessään edellytä mitään lainsäädäntötointoa.

1. lakiehdotuksen 3 §:n mukaan Suomen viranomaiset saisivat kohdistaa vapaudenriiston ("ottaa kiinni ja pidättää") teosta, joka ei ole Suomen lain mukaan rangaistava. Säännös on merkityksellinen perustuslain 7 §:n 3 momentin ja sen taustalla olevien ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta. Kyse on Nato-sofan VII (5) (a) artiklan voimaansaattamistoimesta. Jotta sopusointu mainitun perustuslain-säännöksen ja sen taustalla olevien ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa varmistetaan, on ensinnäkin huolehdittava siitä, että vapaudenriiston kohteeksi joutuva henkilö siirretään lähettäjävaltion sellaisen viranomaisen käsiin, joka on EIS 5 artiklan (1) (c) kohdassa tarkoitettu toimivaltainen oikeusviranomainen (engl. "*competent legal authority*") ja toiseksi että mainitun sopimuskohdan muut edellytykset täyttyvät eli "on syytä epäillä hänen syyllistyneen rikokseen tai jos katsotaan välttämättömäksi estää häntä tekemästä rikosta tai pakenemasta teon jälkeen". KP-sopimuksen 9 artikla ei tältä osin vaikuta asiaan, koska se ei sisällä EIS 5 (1) artiklan kaltaista sallittujen vapaudenriistotilanteiden tyhjentävää luetteloa. Kolmanneksi on varmistettava, että lähettäjävaltio turvaa Suomen myötävaikutuksella vapautensa menettäneen henkilön oikeuden saada vapaudenriiston laillisuus tuomioistuimen tai tuomarin tutkittavaksi. Tämä vaatimus seuraa sekä EIS 5 (4) artiklasta että KP-sopimuksen 9 (4) artiklasta.

Edellä sanotun perusteella 1. lakiehdotuksen 3 §:n 1 momentin loppuun tulisi lisätä esimerkiksi näin kuuluva teksti: "..., edellyttäen että henkilön on syytä epäillä syyllistyneen rikokseen tai katsotaan välttämättömäksi estää häntä tekemästä rikosta tai pakenemasta teon jälkeen, että hänet toimitetaan lähettäjävaltion toimivaltaiselle oikeusviranomaiselle ja että lähettäjävaltio turvaa hänelle oikeuden saada vapaudenriiston laillisuus viipymättä tuomarin tai tuomioistuimen tutkittavaksi".

Äskeiset huomautukset ja korjausehdotus koskevat myös Pariisin pöytäkirjan voimaansaattamista tarkoittavan 2. lakiehdotuksen 2 §:ää.

Kuolemanrangaistusta koskevat ongelmat ratkeavat lausuntoni edellisessä jaksossa välttämättömäksi osoitetun varauman tekemisellä, jolloin erillisiä valtiosääntö-

oikeudellisia ongelmia ei synny lakiehdotuksen sisältämistä sopimusvelvoitteiden asiasisältöistä voimaansaattamista tarkoittavista säännöksistä (1. lakiehdotuksen 3, 4 ja 7 § sekä 2. lakiehdotuksen 2-3 §).

Firenzessä 12.2.2024,

Martin Scheinin,
tutkimusprofessori (British Academy Global Professor), University of Oxford
kansainvälisen oikeuden ja ihmisoikeuksien osa-aikainen professori, Eurooppalainen
yliopistoinstituutti EUI